

رییس اسکودا:

اگر دغدغه اصلی موافقان
قانون تسهیل، اشتغال جوانان و
فارغ التحصیلان حقوق است، باید
موانع واقعی ورود و فعالیت نسل
جدید مورد توجه قرار گیرد

اینکه وکیل تبدیل به ابزاری در اختیار هوش مصنوعی شود. این جمله می‌تواند خلاصه‌ای از رویکرد کانون نسبت به تحول فناوری باشد: پذیرش فناوری، اما همراه با آموزش، کنترل و مسئولیت حرفه‌ای.

جمع‌بندی؛ اشتغال واقعی در گرو اصلاح بازار کار است

مجموع سخنان مطرح‌شده در نشست‌های خبری کانون وکلای مرکز و اسکودا نشان می‌دهد مسئله اشتغال فارغ التحصیلان حقوق را نمی‌توان فقط با افزایش یا کاهش ظرفیت آزمون وکالت حل کرد.

از یک سو، جوانان سال‌ها برای تحصیل در رشته حقوق زمان و هزینه صرف کرده‌اند و انتظار دارند امکان ورود واقعی به بازار کار برای آنان فراهم باشد. از سوی دیگر، وکالت حرفه‌ای است که مستقیماً با حقوق شهروندان ارتباط دارد و کاهش استانداردهای علمی و حرفه‌ای می‌تواند هزینه‌های اجتماعی سنگینی ایجاد کند.

از این منظر، دوگانه «اشتغال یا کیفیت» شاید اساساً دوگانه دقیقی نباشد. مسئله اصلی، طراحی سیاستی است که هم اشتغال جوانان را افزایش دهد و هم کیفیت خدمات حقوقی را تضمین کند.

راه‌حل چنین مسئله‌ای احتمالاً در مجموعه‌ای از اقدامات قرار دارد: شفاف‌سازی مسیر ورود به حرفه، حذف تبعیض‌ها و امضاهای طلایی، تقویت آموزش عملی، توسعه بازارهای جدید خدمات حقوقی، گسترش داوری و میانجیگری، حمایت از وکلای جوان در فضای دیجیتال، برخورد با تظاهر به وکالت و استفاده هوشمندانه از فناوری.

در نهایت، اگر هدف سیاست‌گذار حمایت از جوانان است، نباید مسئله را صرفاً به «تعداد قبولی در آزمون» تقلیل داد. جوان حقوق‌خوانده زمانی صاحب شغل شده است که پس از عبور از دانشگاه و آزمون، بتواند در یک بازار سالم و رقابتی، خدمات حرفه‌ای خود را ارائه کند و از آن درآمد پایدار داشته باشد.

به همین دلیل، جمله «از لیسانس بیکار به وکیل بیکار رسیدیم» را می‌توان نه فقط یک انتقاد صنفی، بلکه هشدار دربارۀ ضرورت بازنگری در سیاست اشتغال حقوقی کشور دانست؛ سیاستی که باید از افزایش تعداد ورودی‌ها عبور کند و به سمت ایجاد فرصت شغلی واقعی، پایدار و باکیفیت حرکت کند.

در سوی مقابل نیز هشدار کانون‌های وکلا درباره کیفیت نباید به معنای بسته ماندن مسیر ورود جوانان تعبیر شود. اگر نگرانی اصلی، کیفیت خدمات و دفاع از حقوق مردم است، راهکار می‌تواند سرمایه‌گذاری بیشتر بر آموزش، مهارت‌آموزی و ارزیابی حرفه‌ای باشد، نه صرفاً محدود کردن فرصت‌های ورود.

آینده حرفه وکالت در ایران، بنابراین، بیش از آنکه به یک عدد در دفترچه آزمون وابسته باشد، به این بستگی دارد که نظام حقوقی کشور چگونه میان استقلال حرفه‌ای، اشتغال جوانان، کیفیت خدمات، رقابت سالم و حقوق مردم توازن ایجاد کند. ■

درباره آن از فشارهای گذشته برای حذف آن و حذف مرحله نخست آزمون سخن گفت.

فضای مجازی؛ بازار جدید اما تحت نظارت

یکی دیگر از حوزه‌هایی که می‌تواند در آینده اشتغال وکلا را تحت تأثیر قرار دهد، فضای مجازی است.

کانون وکلای مرکز اعلام کرده است که با اصل فعالیت و تبلیغات وکلا در فضای مجازی مخالف نیست، اما به دنبال ایجاد سازوکاری استاندارد برای این فعالیت‌هاست.

از سوی دیگر، اسکودا نیز اعلام کرده است که ۲۹ کانون دارای ادارات نظارت و بازرسی هستند و تخلفات وکلا در فضای مجازی قابل پیگیری است.

این مسئله از دو جهت اهمیت دارد: نخست اینکه فضای مجازی می‌تواند امکان معرفی خدمات و دسترسی وکیل جوان به بازار را افزایش دهد؛ دوم اینکه نبود ضابطه می‌تواند زمینه تبلیغات نادرست، ادعاهای غیرواقعی و آسیب به اعتماد عمومی را فراهم کند.

بنابراین، تنظیم تبلیغات حرفه‌ای در فضای مجازی می‌تواند به جای ممنوعیت، به سمت استانداردسازی حرکت کند.

در کنار فعالیت وکلا، پدیده افرادی که بدون پروانه خود را وکیل معرفی می‌کنند نیز مورد توجه کانون قرار گرفته است.

شاه‌محمدی از پیگیری موارد «تظاهر به وکالت» و تلاش برای ایجاد شعبه ویژه رسیدگی به این پرونده‌ها خبر داد.

اهمیت این موضوع از آن جهت است که توسعه بازار خدمات حقوقی بدون حفاظت از آن در برابر افراد فاقد صلاحیت، می‌تواند به تضییع حقوق مردم منجر شود.

به گفته رئیس کانون، برخی افراد حتی با پوشیدن لباس وکالت یا فعالیت گسترده در شبکه‌های اجتماعی، خود را وکیل معرفی می‌کنند، در حالی که اساساً پروانه وکالت ندارند.

مقابله با این پدیده، در نهایت بخشی از سیاست حمایت از اشتغال وکلای واقعی نیز محسوب می‌شود؛ زیرا فعالیت افراد غیرمجاز بخشی از بازار خدمات حقوقی را بدون رعایت استانداردهای حرفه‌ای در اختیار می‌گیرد.

هوش مصنوعی؛ تهدید یا فرصت اشتغال؟

یکی از تازه‌ترین موضوعات مطرح‌شده در نشست کانون مرکز، ورود هوش مصنوعی به حرفه وکالت بود.

شاه‌محمدی از ایجاد گروه تخصصی هوش مصنوعی در کانون خبر داد و گفت وکلا و کارآموزان باید آموزش‌های مرتبط با فناوری را دریافت کنند.

این موضوع از منظر اشتغال جوانان نیز اهمیت دارد.

هوش مصنوعی می‌تواند بخشی از کارهای تکراری مانند جست‌وجوی متون، دسته‌بندی اسناد، خلاصه‌سازی و تحلیل اولیه را تسهیل کند؛ اما در مقابل، مهارت‌هایی را که پیش‌تر مزیت رقابتی برخی نیروهای تازه‌وارد بود، تغییر خواهد داد. در نتیجه، وکیل آینده باید علاوه بر دانش حقوقی، سواد فناوری نیز داشته باشد.

شاه‌محمدی با هشدار درباره خطاهای احتمالی هوش مصنوعی تأکید کرد: «هوش مصنوعی باید ابزار در اختیار وکیل باشد، نه

او استقلال کانون‌ها را یکی از مسائل اساسی دانست و گفت در موضوعاتی که مستقیماً با کانون‌های وکلا ارتباط دارد، باید نظر خود این نهادها نیز مورد توجه قرار گیرد.

از نگاه کانون‌ها، استقلال صرفاً یک مطالبه صنفی نیست؛ بلکه بخشی از سازوکار تنظیم حرفه وکالت است.

در مقابل، سیاست‌گذارانی که بر افزایش دسترسی به حرفه وکالت تأکید دارند، معمولاً مسئله انحصار و ظرفیت‌های محدود را مورد توجه قرار می‌دهند.

بنابراین، یکی از چالش‌های اصلی آینده می‌تواند یافتن نقطه تعادل میان استقلال نهاد حرفه‌ای، نظارت عمومی، دسترسی به بازار و تضمین کیفیت باشد.

اشتغال؛ حلقه مفقوده پس از قبولی

کیانی هرچگانی در پاسخ به سوال بازارکار مبنی بر اینکه با شرایط موجو چه تضمینی برای اشتغال داوطلبان آزمون وکالت وجود دارد اظهار کرد: در میان مباحث مطرح‌شده، شاید مهم‌ترین نکته‌ای که کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد، مرحله پس از قبولی در آزمون است. فرد ممکن است آزمون را پشت سر بگذارد، کارآموز شود و در نهایت پروانه دریافت کند؛ اما پرسش اینجاست که آیا بازار کار نیز برای او آماده است؟

وی تأکید کرد: بنویسید تا در تاریخ بماند که با سیاست‌هایی که برخی در پیش گرفته‌اند «از لیسانس بیکار به وکیل بیکار رسیدیم» و خانواده‌ها نگران اشتغال کارآموزان وکالت بعد از قبولی در آزمون هستند.

اگر سیاست اشتغال تنها بر افزایش تعداد پذیرفته‌شدگان متمرکز باشد، اما برای ایجاد بازار خدمات حقوقی، توسعه داوری، میانجیگری، خدمات حقوقی تخصصی، شرکت‌های حقوقی، خدمات حقوقی نوین و حضور وکلا در اقتصاد دیجیتال برنامه‌ای وجود نداشته باشد، افزایش تعداد پروانه‌ها ممکن است به افزایش درآمد و اشتغال واقعی منجر نشود.

از سوی دیگر، محدود کردن ورود نیز می‌تواند به افزایش رقابت بر سر یک ظرفیت محدود و استمرار بیکاری فارغ‌التحصیلان حقوق منجر شود.

به همین دلیل، چالش اصلی دیگر صرفاً «ظرفیت آزمون» نیست؛ بلکه ظرفیت اقتصاد برای جذب خدمات حقوقی است.

تلاش برای توسعه فرصت‌های شغلی از مسیر داوری و همکاری دانشگاهی

در همین چارچوب، شاه‌محمدی به تفاهم‌نامه‌های کانون وکلای مرکز با دانشگاه‌ها و مجموعه‌های تخصصی اشاره کرد. به گفته وی، همکاری با دانشگاه‌ها برای برگزاری دوره‌های تخصصی و استفاده از ظرفیت‌های علمی در دستور کار قرار گرفته است. در حوزه داوری نیز قرار است داوران متخصص مورد نیاز از سوی کانون معرفی شوند.

این مسیر می‌تواند یکی از راه‌های توسعه بازار کار وکلا باشد؛ زیرا آینده حرفه وکالت الزاماً محدود به حضور در دادگاه نیست. داوری، میانجیگری، قراردادهای تجاری، مالکیت فکری، حقوق فناوری، حقوق بین‌الملل، خدمات حقوقی شرکت‌ها و مشاوره تخصصی می‌توانند بازارهای جدیدی برای وکلا ایجاد کنند.

بنابراین اگر هدف حمایت از اشتغال جوانان حقوقی است، بخشی از راه‌حل می‌تواند در توسعه بازارهای جدید خدمات حقوقی جست‌وجو شود.

آموزش عملی؛ حلقه‌ای میان دانشگاه و بازار

موضوع دیگری که در سخنان رئیس کانون وکلای مرکز مورد توجه قرار گرفت، کیفیت آموزش کارآموزان بود.

مسئله این است که دانشگاه عمده‌تأ دانش نظری را منتقل می‌کند، در حالی که بازار کار به مهارت نیاز دارد.

وکیل جوان باید بتواند قرارداد تنظیم کند، مذاکره کند، پرونده را تحلیل کند، با موکل ارتباط حرفه‌ای داشته باشد، دادخواست و لایحه بنویسد، از فناوری استفاده کند و در صورت نیاز در حوزه‌های تخصصی مانند داوری یا حقوق تجارت فعالیت کند. به همین دلیل، تقویت آموزش عملی می‌تواند بخشی از شکاف میان «فارغ‌التحصیل حقوق» و «نیروی آماده ورود به بازار کار» را کاهش دهد.

در این میان، آزمون اختبار نیز به عنوان یکی از ابزارهای سنجش توانایی حرفه‌ای اهمیت پیدا می‌کند؛ موضوعی که شاه‌محمدی